

μεργυτικώτερος· συνέγραψε δὲ τὴν ἱστορίαν τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου ἕως τῆ κα χρόνου.

Περὶ τῆ Σωκράτους, Ἀριστοτέλους καὶ ἄλλων περιβλέπτων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ φιλοσόφων, ἐγένεον ἀνάμνησις εἰς διάφορα μέρη τῆ ἀνά χειρας συγγράμματος (1). Ἐκεῖνο δὲ μόνον εἶναι ἄξιον τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, ἡ ἐφεύρεσις τῆς Μετωνικῆς περιόδου (ἐννεαδεκαετηρίδος), ἣτοι τῆ χρυσῆ ἀριθμῶ παρὰ τῆ Μέτωνος. Οὗτος ὁ φιλόσοφος ἠκμαζεν ἐλίγῳ πρότερον τῆς ἀρχῆς τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου, καὶ ἐτιμᾶτο πολὺ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ ποιητής, Πίνδαρος ἦτο Θηβαῖος καὶ σύγχρονος τῷ Μέτωνι (2).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄.

Ἀπὸ τῆ τέλους τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου ἕως τῆς τελευτῆς τῆ Σωκράτους.

Η νίκη τῆ Λυσάνδρου ἐπέφερε τοιαύτην τρομερὰν πληγὴν εἰς τὴς Ἀθηναίους, ὥστε ἔτσι ἐπέζησαν μόνον

(1) Ἐλείπειν οἱ Σοφισταί, οἱ σύγχρονοι τῆ Σωκράτους καὶ τῶν ὀπαδῶν (ὡς ὁ Γοργίας, Περσίδης)· οἱ ἀκροαταὶ τῆ Σωκράτους (ὡς ὁ Πλάτων, Ἀντιθένης, Ἀριστιππος)· οἱ ῥήτορες (ὡς Γσοκράτης)· ὁ ἰατρὸς Ἰπποκράτης ἐπὶ τῆ Πελοποννησιακῆ πολέμου· οἱ Ἀγαλματοποιοὶ (ὡς ὁ Φειδίας)· καὶ οἱ Ζωγράφοι (ὡς ὁ Πολύγνωτος).

(2) Ὅσα περὶ τῆτων τε καὶ τῶν ἄλλων συγγραφέων ἐν τῷ Ἑλληνικῷ καθρέπτη ἀπανταχῶς, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τόμῳ μέρ. Β΄.

διὰ τὰ αἰσθανθῶσι τὴν κατάλυσιν τῆς δυνάμεώς των. Οἱ
 γενναῖοι νικηταὶ δὲν ἠθέλησαν μὲν τὰ ἐξαλειψῶσι
 παντελῶς τὸ ὄνομά των λέγοντες, ὅτι δὲν ἠθέλον τὰ
 κατηγορῶνται, ὅτι ἀπέκοψαν ἐν ὄμμα ἀπὸ τῆς Ἑλ-
 λάδος, ἔδειξαν δὲ δι' ἄλλου τρόπου τὴν δεσποτείαν, βιά-
 π. χ.σαντες δηλ. τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων τὰ καταλύσῃ
 404. τὴν δημοκρατίαν, ἔτι τὰ ὑποταχθῆ εἰς τὸς τριάκοντα
 διοικητὰς, οἱ ὅποιοι κοινῶς ἠνομάζοντο τριάκοντα ἴ-
 ραννοι. Οἱ Ἕλληες ἐπωνόμαζον μὲν πολλάκις τυράν-
 νους (1) ἔτι τὸς ἠναρέτους ἄνδρας, ἀλλ' ἔτοι οἱ Λυσαν-
 δρολάτραι ἦσαν κατὰ πάντα λόγον ἀξιοπρεπεῖς τῆ
 βδελυρωτάτη ἰνοματος, οἱ ὅποιοι, ἀντὶ τὰ συγγρά-
 ψωσι ἔτι τὰ δημοσιείσωσιν ἐντελεσέρως νόμους, δι' ὃ ἔτι
 ἐψηφίσθησαν, κατεχρῶντο τὴν ἀπεριόρισον δυνάμιν των,
 ἔτι μετεχειρίζοντο τὴν νέαν συσταθεσαν βελὴν ἔτι τὸς
 ἄλλους κριτὰς ὡς ὄργανον πρὸς σπρέωσιν τῆς τυραννίας
 ἔτι ἐκτέλεσιν τῶν παρανόμων προσαγῶν. Αὐτοὶ ἐπολι-
 τεύοντο μὲν κατ' ἀρχὰς φρονίμως, παιδεύοντες μόνον
 τὸς ἐνόχους ἔτι σκανδαλοποιὸς πολίτας, οἱ ὅποιοι ἔζων
 ἐκ προδοσίας ἔτι συκοφαντίας, ἀλλ' ἔκαμνον τῆτο μόνον
 διὰ τὸ ἀποσκεπάσωσι τὰς κακὰς αὐτῶν πράξεις. Αὐτοὶ
 ἐμελέτων μάλιστα τὰ γένωσιν αὐτοδέσποτοι· βλέπον-
 τες δὲ, ὅτι τῆτο ἦτον ἀδύνατον δίχα ἀλλοτρίας δυνά-
 μεως, ἐν πρώτοις ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Σπάρτην σωματο-
 φύλακας στρατιώτας, ἔως ἔτι δῆθεν δυνηθῶσι τὰ καθα-
 ρίσωσι τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς πονηρῆς, ἔτι τὰ κατασῆσωσι
 τὴν νέαν διοίκησιν. Οἱ Λύσανδρος πεισθεῖς, ἔσειλε τὸς
 Φερρῆς ἔτι διοικητὴν (ἄρμοςῆν) τὸν Καλλίβιον. Τότε οἱ

(1) Ἡ λέξις τυράννος ἐσήμαινε κατ' ἀρχὰς βασιλεὺς,
 μονάρχης, ἐκλαμβανομένη ἐπὶ καλῶ.

τριάκοντα κατακείσαντες τὸν Καλλιβίου πρὸς τὰς σκοπές των διὰ χρημάτων ἢ πάσης ἄλλης θεραπείας, ἐ-
 τυράννευ ἐπ' ἀδείας, γεμίζοντες τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ αἵ-
 ματος τῶν, ὅσοι διὰ τὸν πλεῖτον ἢ τὴν ὑπόληψιν, ἢ
 διὰ τὰς ἀρετὰς, ἐνομίζοντο οἱ ἐπικινδυνωδέεστοι εἰς τὴν
 τυραννίαν των.

Μία τῶν πρώτων ὤμων πράξεων τῶν τριάκοντα
 ἦν ὁ θάνατος τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὁ ὅποιος κατέφυγεν εἰς
 τὴν Περσίαν. Οὗτος ὁ δυστυχὴς στρατηγὸς ἐνδυμέμενος
 εἶτι τὸ πρὸς τὴν πατρίδα χρέος, ἐφρόντιζε πάντοτε νὰ
 μινύη ὅσον τάχιστα εἰς τὰς Ἀθηναίους ὅλα, ὅσα ἤμ-
 πόρην νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἢ σωτηρίαν
 των. Κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἀποφασίσας ὁ Κύρος, ὁ
 υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας, νὰ ἐξώσῃ ἀπὸ τοῦ θρό-
 νου τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἀρταξέρξην, κατέπεισε τὰς Λα-
 κεδαιμονίους πρὸς βοήθειαν. Ἐπειδὴ ἔν ὃ Ἀλκιβιάδης
 ἠγωνίζετο νὰ ματαιώσῃ τὸτο εἰρηδέποτε τρόπον, οἱ ἐν
 Ἀθῆναις φίλοι τῶν Λακεδαιμονίων, εἰτὲν οἱ τριάκοντα
 τύραννοι, φοβέμενοι τὰ μηχανήματα τοιαῦτα ἀνωτέρου
 νοῦς, ἐφάνέρωσαν εἰς τὰς Λακεδαιμονίους, ὅτι τὰ πράγ-
 ματα διεφθείροντο, ἂν δὲν φονευθῇ ὁ Ἀλκιβιάδης.
 Ὅθεν ἔγραψαν οἱ Λακεδαιμόνιοι πρὸς τὸν Φαρνάβα-
 ζον, ἢ παρεκάλουν ἐνδέρμως νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ παν-
 τὶ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ τρομεροῦ ἀντίπαλον, τὸν Ἀλκιβιά-
 δην, δεικνύοντες ἀξιομίσητον ἢ ἀσύγγνωστον σμικρο-
 πρέπειαν ἐνδεικτικὴν τῆς μεγάλης ἐκπτώσεως τῆς
 Σπάρτης ἀπὸ τῶν πατρώων ἡρώων. Ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες
 ἐσάλησαν νὰ φονεύσωσι τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅσις ἔτυχε
 τότε ζῶν εἰς κώμην τινὰ τῆς Φρυγίας μετὰ τῆς πολ-
 λακίδου Τιμάνδρου, μὴ τολμῶντες νὰ ἔμβωσιν εἰς τὴν
 οἰκίαν, περιεκύκλωσαν αὐτὴν ἢ ἕκατον. Ὁ Ἀλκιβιά-

δης ἐξελθῶν, ἐσώθη μεταξὺ τῶν φλογῶν, ἔχων τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα· οἱ δὲ βάρβαροι φοβόμενοι νὰ συνέλθωσιν εἰς χεῖρας μετ' αὐτῆ, δὲν ὑπέμειναν, ἀλλὰ φεύγοντες ἢ ἀναχωρῶντες, ἐν ᾧ κείνος πρὸχώρει, ἔρριπτον μακρόθεν σωρηδὸν ἀκόντια ἢ βέλη ἐπ' αὐτόν, ἕως ᾗ ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς. Ἡ Τιμάνδρα ἀνέλαβε τὸν νεκρὸν, ἢ ἐνδύσασα αὐτὸν τὰς πολυτίμους χιτῶνάς της, τὸν ἔθαψεν ὅσον ἐνδίχετο λαμπρῶς ἢ φιλοτίμως (Πλέτ. εἰς Α' λκιβ.).

Τοῦτο τέλος ἔλαβεν ὁ Α' λκιβιάδης, τῶ ὑποῖς αἱ μεγάλαι ἀρεταὶ ἡμαυρῶντο ἀπ' ἄλλα μεγαλύτερα ἑλαττώματα. Δύσκολον εἶναι νὰ διορίση τις, ἂν τὰ καλὰ εἴτε τὰ κακὰ ἤθητε ἦσαν ἐπιζημιώτερα εἰς τὴν πατρίδα τε, διότι δι' ἐκείνων τὴν ἡπάτα, ἢ διὰ τέτων τὴν ἔβλαπτεν. Ἡ μεγάλη ἀξιοπρέπεια τε ἦτον ἡνωμένη μὲ γενναιότητα ψυχῆς. Αὐτὸς ἦτον ὠρμῆτος ἢ εὐειδής, εὐφραδής, πολιτικὸς ἢ κόλαξ, ἢ ἐν γένει ὅλως ἐκ φύσεως πολλὰ θελητικὸς· ἐτι δὲ φιλόδοξος ἢ φιλήδονος, ἀλλ' ἔχι τόσον ἐκδοτος εἰς τὰς ἡδονὰς, ὥστε ν' ἀμελῆ δι' αὐτὰς τὴν δόξαν, γινώσκων πότε νὰ παραδίδεται εἰς αὐτὰς, ἢ πότε ν' ἀπέχη κατὰ τὰς περιστάσεις. Οὐδεὶς εἶχε ποτὲ τόσον εὐκαμπτον πνεῦμα ὡς αὐτὸς, μεταμορφούμενος εἰς τὰς ἐκ διαμέτρου ἀντικειμένας μορφὰς μὲ ἀνείκασον εὐκολίαν ἢ μὲ τόσην ἐπιτηδειότητα ἢ εὐπρέπειαν, ὡσανεὶ ἦτα πᾶσα μία ἀπ' αὐτὰς ἔμφυτος εἰς αὐτόν.

Τοιοτρόπως ἐπολιτεύοντο οἱ τριάκοντα· φοβόμενοι δὲ τὸν ὄχλον, ἔδοσαν εἰς τριχιλίους τῶν πολιτῶν μέρος τῆς δυνάμεώς των, ἢ διὰ τέτων ἐφόβων τὰς λοιπές· ἢ λαβόντες θάρρος διὰ τὴν τόσην αὐξησιν τῆς δυνάμεως, συνεφώνησαν ἐν ἑαυτοῖς νὰ ἐκλέξη ὁ κατ-

έκαστος ένα άνθρωπον, διὰ τὰ τὸν θανατώσῃ καὶ ἢ ἀρ-
πάσῃ τὰ ὑπάρχοντά τε πρὸς πληρωμὴν τῆ μιῶς τῶν
σωματοφυλάκων. Μένος δὲ ὁ Θηραμένης, εἰς ἕξ αὐ-
τῶν, φρίττων εἰς τὰ ἔργα των, ἠναντιῆτο. Διὸ ἔ Κρι-
τίας, ὁ ἑξαρχος ταύτης τῆς μισαρᾶς ἀποφάσεως, νο-
μίζων ἀναγκαῖον τὸ ἢ ἀπομακρύνῃ τὸν Θηραμένην, τὸν
κατηγόρει εἰς τὴν βελήν, ὅτι ἠγωνίζετο ἢ ἀνατρέψῃ τὴν
πολιτείαν. Ὁ δὲ κριθεὶς ὁ Θηραμένης ἑνοχος θανάτου,
ἠνάγκασθη γὰρ πῆ τὸ κύνειον, ὁ ὁποῖος ἦν ὁ μόνος ἐν
Ἀθήναις τότε συνειδισμένος τρόπος τῆ θανάτου. Ὁ
Σοκράτης, ὁ διδάσκαλος τῆ Θηραμένης, ὑπῆρχον ὁ
μόνος τῆς βελῆς, ὅσις ἐτόλμησε γὰρ τὸν διαυθεντεύ-
σῃ, καὶ μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον ἀντέλεγεν ἀφόβως εἰς
τὲς τριάκοντα, παρπαρῶν τὲς βελευτὰς καὶ τὲς
πολίτας κατ' αὐτῶν.

Οἱ τύραννοι ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τοιούτου σύτρω-
φον, τῆ ὁποῖα μόνῃ ἢ παρεσία ἦτον αὐτοῖς παντοτεινὸς
ἐλεγχος, ἐτυράννων ἤδη ἀφόβως, ὡς καθημέραν ἠκέ-
οντο εἰς ὅλην τὴν πόλιν φυλακαὶ καὶ φόνοι (1), καὶ
πᾶς τις ἐτρεμε περὶ ἑαυτῆ καὶ τῶν φίλων. Ἐν ταύτῃ
εἴῃ παγκοίνῳ συμφορᾷ δὲν ἦτο κταφύγιον, ἔτ' ἐλπίς
ἐλευθερίας. Ὅλοι οἱ ἐν Ἀθήναις ὁπωσῆν ἄξιοι καὶ φι-
λελεύθεροι πολῖται ἔφυγον αὐτοθελήτως (ὑπὸ τὸν
Θρασύβελον) ἀπὸ πόλιν τόσον σκληρῶς καὶ ἀτίμως
δεδωδεῖσαν, καὶ ἀκῆλθον ἀλλαχόσε ζητῶντες ἄσυλον
καὶ εἰρηνικὸν καταφύγιον. Οἱ ἀπάνθρωποι Λακεδαίμο-
νες θέλοντες γὰρ ὑσερήσασιν τῆς ἀθλίης φυγάδας καὶ αὐ-
τῆς τῆς ἰσχάτης παραμιθίας, ἀπηγόρευσαν μὲ δυνά-
σιον ψήφισμα εἰς τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις γὰρ ὑποδεχαι-

(1) Senek. de tranquil. anim. c. III.

ται αὐτὲς, καὶ ἐπρίσασαν τὰ τὲς παραδώσωσιν εἰς τὲς τριάκοντα τυράνους, ζημιῶντες μὲ πέντε τάλαντα, ὅσαι παρέβαινον τῆτο τὸ πρόσαγμα. Δύο μόνον κίλεις παρήκυσαν, τὰ Μίγαρα καὶ αἱ Θῆβαι, ἐξ ὧν ἡ τελευταία ἔγραψε μάλισα ψήφισμα προσάζουσα νὰ παιδεύωνται, ὅσοι βλέποντες Ἀθηναίων φυγάδα, δὲν βοηθήσωσιν αὐτῷ ἐξ ὅλης δύνάμεως. Ὁ Λυσίας, Συρακῆσιος ῥήτωρ καὶ ἐξήριστο ἀπὸ τὲς τριάκοντα, συνήθροισε δι' ἰδίας δαπάνης 500 στρατιώτας, καὶ τὲς ἔσειλεν εἰς βοήθειαν τῆς μητροπόλεως τῆς εὐγλωττίας (Ἰ. ε. Ε'. κεφ. Θ').

π. χ. 401. Ὁ Θρασύβελος, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ φιλελεύθερος, βλέπων τὴν ἀξιοδάκρυτον κατάστασιν τῆς πατρίδος, ἀπεφάσισε πρῶτος νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ· καὶ ἔλθων εἰς τὰς Θῆβας, συνεβλεύετο μετὰ τῶν συμπολιτῶν, ἐν οἷς ἐψηφίσθη ν' ἀγωνισθῶσιν ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας, καὶ ἂν ἔμελλον νὰ κινδυνεύσωσι μεγάλως. Μισεύσας ἔν ὃ Θρασύβελος, ὡς λέγει ὁ Νέπωσ, μὲ τριάκοντα μόνον ἀνδρώπες, ἢ τὸ πιθανώτερον, κατὰ Ξενοφῶντα, μὲ ἑβδομήκοντα, ἐκυρίευσεν τὴν Φυλὴν, μικρὸν ὀχύρωμα εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀττικῆς. Τῆτο τὸ ἐπιχείρημα ἐδορύβησε τὲς τυράνους, οἱ ὅποιοι ἀμέσως κινήθεντες ἐκ τῆ ἀσείας μὲ τὲς τριχιλίς στρατιώτας καὶ μὲ τὲς Σπαρτιατικὰς φρερὰς, εἰς μάτην ἠγωνίζοντο νὰ κυριεύσωσι τὸ Φρέριον· καὶ βλέποντες, ὅτι δὲν ἐδύναντο νὰ τὸ κυριεύσωσι δι' ἐφόδου, ἀπεφάσισαν νὰ τὸ πολιορκήσωσιν· ἐπειδὴ δὲ εἶχον σπάνιν τῶν πρὸς τῆτο ἐπιτηδείων, καὶ κείνην τὴν νύκτα ἔπεσε πανπληθὺς χιῶν, ἐβιάσθησαν ν' ἀναχωρήσωσι τὴν ἐπομένην ἡμέραν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφέντες μόνον ὀλίγους τῶν στρατιωτῶν, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τὰς εἰσδρομὰς τῆ ἐχθρῆ εἰς τὴν χώραν. Ὁ Θρασύβελος διαρρήσας, δὲν ἔμεινε πλέον κα-

Παυσανίας, ὁ τότε βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, εὐσπλαγχνιζόμενος τῆς Ἀθηναίων διὰ τὴν ἑλεεινὴν κατάεσιν, ἐβοήθει αὐτὸς κρυφίως, καὶ ἐνήργησε νὰ γένη μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης εἰρήνη, ἣ ὅποια ὅμως ἐσφραγίσθη διὰ τῆ αἵματος τῶν τυράννων, οἱ ὅποιοι λαβόντες τὰ ὄπλα διὰ νὰ σερευθῶσι πάλιν εἰς τὴν προτέραι δυναστείαν, κατεσφάγησαν· καὶ ἔτιως αἱ Ἀθηναὶ ἀνέλιβον παντελῆ τὴν ἐλευθερίαν. Μετὰ τῆτο ἐπρόβαλεν ὁ Θρασίβελος ἀμνησίαν, διὰ τῆς ὁποίας οἱ πολῖται ὑπέχοντο ἐνόρκως νὰ λησμονήσωσι παντελῶς ὅλα τὰ παρελθόντα. Ἡ διοίκησις ἀποκατεστάθη ὡς καὶ πρότερον· οἱ παλαιοὶ νόμοι ἐκυρώθησαν· οἱ δικασταὶ ἐχειροτονήντο κατὰ τὴν συνήθη τάξιν· καὶ ἐνὶ λόγῳ, ἡ δημοκρατία ἐνεχειρίσθη πάλιν εἰς τῆτον τὸν ταλαίπωρον δῆμον. Ὁ Ξενοφῶν λέγει, ὅτι ἡ ἐμφύλιος λύσσα τῶν τυράννων ἔφθειρεν εἰς ὀκτὼ μῆνας περισσοτέρους ἀνθρώπους, παρὰ ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἐντὸς δεκάχρόνων (1).

Μετὰ τὴν εὐτακτον ἀποκατάεσιν τῶν πραγμάτων ἐν Ἀθήναις, καὶ αἱ ἄλλαι ἐπαρχίαι ἔζων εἰρηνικῶς, ἢ μᾶλλον εἶπειν ἐκρατῆντο εἰς παντελῆ ὑποταγὴν ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ἣ ὅποια ἤδη εἶχεν ἐναντιρρόητως τὴν

σβεις ἐν ὀνόματι τῶν τρισχιλίων. Οἱ Σπαρτιάται τῆς ἐδάμεισαν καὶ 100 τάλαντα, καὶ ἔσειλαν στρατηγὸς τὸν Λύσανδρος. Ὁ Λυσίας (κατὰ Ἐρατοστ.) ἄλλως πως ἰσορεῖ τὸ πρᾶγμα.

(1) Ὁ Ξενοφῶν λέγει τῆτο διὰ τῆς νόματος τῆς Κλεοκρίτου (Β'. 4. 33)· ἀλλὰ φαίνεται ὑπερβολὴ τῆς πρέγματος. Οἱ δὲ νόμοι τῆς Σόλωνος δὲν ἐκυρώθησαν πάλιν, ἀλλ' ἐξητάθησαν, δι' ὃ καὶ ἐψηφίσθησαν εἴκοσι ἄνδρες (Ὁρα Ἀνδοκ. περὶ μυσηρ. Σελ. 39.).

ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Σπαρτιάται εἶ-
 χον σχεδὸν νόμον τὸ νὰ διατηρῶσιν αὐτὴν τὴν ἡγεμο-
 νίαν μὲ παντοτεινὴν ἐνασχολίαν, ἐζήτην νέας προφί-
 σεις πολέμου· καὶ ἐπειδὴ μέρος τῶν δυνάμεών των ἡμεῖς
 μετ' ἄλλης Ἑλληνικῆς στρατεύματος ἐνησχολεῖτο τότε εἰς
 πόλεμον μεταξὺ τῆ Περσικῆ βασιλείας καὶ τῆ ἀδελφῆ,
 ἀναγκαῖον εἶναι νὰ μεταβῶμεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ νὰ
 διηγηθῶμεν περὶ τῶν Περσικῶν πραγμάτων, ὅσα μό-
 νον ἀνύκυσιν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆ Κῦρου, διὰ τὴν ὁ-
 πείαν ἐσάλησαν τὰ Ἑλληνικὰ στρατεῖματα· μάλιστα
 δὲ, ἐν ᾧ συνέβησαν πολλά, διὰ τὰ ὅποια θεωρούμενα
 μετὰ προσοχῆς δικαίως ἐμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ αὕτη ἡ
 ἐκστρατεία ὡς μία τῶν θαυμασιωτάτων τῆς ἀρχαιό-
 τητος.

Ἡμεῖς εἶπαμεν ἀνωτέρω, ὅτι Κύρος, ὁ υἱὸς Δα-
 ρεῖος τῆ ἐπικληθέντος νόου, ἐφθόνην τὸν πρεσβύτερον
 ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην, καὶ πολλάκις ἠγωνίσθη ν' ἀρκά-
 σῃ τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας (1). Ὁ Ἀρταξέρξης
 ἐγίνωσκε μὲν κάλλιστα τὸ πόσον ἐπρεπε νὰ φοβῆται
 τοιοῦτον τολμηρὸν καὶ φιλότιμον ἀδελφὸν, ἀλλὰ διὰ τὰς
 δεήσεις καὶ τὰ δάκρυα τῆς μητρὸς Παρυσάτιδος, ἡ ὅποια
 ὑπερηγάπα τὸν νεώτερον υἱὸν, συγχωρήσας ἐσεῖλεν αὐ-
 τὸν εἰς διοίκησιν τῆς Ἀσίας, δὲς αὐτῷ ἐναντίον τῶν
 νόμων τῆς πολιτικῆς ἀπόλυτον ἐξουσίαν ὅλων τῶν ἐπαρ-
 χιωῶν, ὅσας ἀφῆκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ ἀποθνήσκων. Ὄταν
 ἐφθασεν ὁ Κύρος ἐκεῖ, ἐπεμελεῖτο ν' ἀποκτήσῃ μὲ τὸ
 μέσον τῶν βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων δύναντιν καὶ ἰσχύιν, διὰ

(1) Ὅσα περὶ τῆς ἐκστρατείας τῆ Κῦρου βιβλ. Κῦρος
 ἀνάβασ. Πλάταρχ. ἐν βίῳ Ἀρταξ. Διόδ. Σικ. Βιβλ. ΙΔ'
 Γ'ος. Βιβλ. Ε'.

νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν τε. Ὁ Κλέαρχος, ἐξοριθεὶς ἀπὸ τῆς Σπάρτης, κατέφυγεν εἰς τὴν αὐλὴν τῆ Κύρου, ὅπε ἦτο πολλὰ χρήσιμος ὡς ἔμπειρος, ἐπιτήδειος καὶ ἀνδρὴς στρατηγός. Εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν, πολλαὶ πόλεις ἐν τῇ σατραπείᾳ τῆ Τισσαφέρνης ἀποστάσαι, ὑπετάχθησαν εἰς τὸν Κῦρον. Τῆτο τὸ πρᾶγμα, τὸ ὅποσον δὲν ἦτο τυχερὸν συμβεβηκὸς, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τῶν κρυφίων σκοπιῶν τῆ Κύρου, πρὸξένησε πόλεμον μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν. Οἱ πρέσβεις τῆ Κύρου, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς τὴν αὐλὴν τῆ βασιλέως, δὲν ἔπαυον σπείροντες λόγια, τὰ ὅποια προδιέθετον καὶ προπαρασκευάζον τὰς γνώμας τῆ λαῶ πρὸς τὴν μέλλουσαν μεταβολὴν καὶ ἀποστασίαν, καὶ λέγοντες, ὅτι ἡ ἐπαρχία ἀπῆται βασιλέα, ὡς ὁ Κῦρος, μεγαλοπρεπῆ, ἐλευθέριον, φιλοπόλεμον καὶ εὐεργέτην τῶν ὑπηρετιῶν τε, καὶ ὅτι τὸ μεγαλεῖον τῆς βασιλείας εἶχε χρεῖαν μονάρχε πλήρες φιλοτιμίας καὶ ἀνδρίας πρὸς διατήρησιν καὶ αὐξήσιν τῆς δόξης αὐτῆ καὶ λαμπρότητος. Τὰ στρατεύματα τῆ Κύρου, τὰ ὅποια συνήχθησαν λόγῳ μὲν πρὸς χρεῖαν τῆς διοικήσεως, ἔργῳ δὲ πρὸς ἀνατροπὴν αὐτῆς, συνίσταντο ἀπὸ 13,000 Ἑλλήνων (1), οἱ ὅποιοι ἦσαν οἱ δυνατώτατοι καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ τῆ στρατεύματος. Ὁ Κῦρος ἐδήλωσε τὸν σκοπόν τε μόνον εἰς τὸν Κλέαρχον, τὸν στρατηγὸν τῶν Πελοποννησίων στρατευμάτων, καὶ καθ' ὁδὸν ἠγωνίσθη νὰ ἐλκύσῃ τὴν εὐνοίαν τῶν στρατηγῶν καὶ στρατιωτῶν, φερόμενος πρὸς αὐτὲς φιλανθρώπως, συνανα-

(1) Καὶ ἀπὸ 100,000 βαρβάρων. Ὁ στόλος συνίστατο ἀπὸ 60 πλοῖα, ὧν τὰ μὲν 35 Ἑλληνικὰ διοικεῖτο ἀπὸ τὸν Λακεδαιμόνιον Πυθαγόραν (κατὰ Ξενοφ. Σάμιον), τὰ δὲ λοιπὰ τῆ Κύρου ἀπὸ τὸν Τάμον.

πρεφόμενος οίκειακῶς, ἔχ προσάζων νὰ ἔχωσιν ὅλα τ' ἀναγκαια. Τελευταῖον, ἐκινήθη ἀπὸ τὰς Σάρδεῖς ἐξ- πορεύετο πρὸς τὰς ἐπαρχίας τῆς μείζονος Ἀσίας. Τὸ Ἑλληνικὸν στρατεῖμα δὲν ἐγίνωσκεν ἔτι τὸν σκοπὸν, ἔτι τὴν ἀφορμὴν τῆς πολέμου.

Ὅτε δὲ ἰφθασεν ὁ στρατὸς εἰς Ταρσὰς, ὑποπ- τεύοντες οἱ Ἕλληνας, ὅτι ἐπορεύοντο κατὰ τῆ βασι- λέως, δὲν ἠθέλησαν νὰ προχωρέσωσιν, ἀλλ' ἐκραζον μεγαλοφώνως, ὅτι δὲν ἐμιώθησαν ἐπὶ ταύτῃ τῇ συμφωνίᾳ. Ὁ Κλεάρχος, ὁ στρατηγὸς αὐτῶν, ἠγωνί- ῳδῃ νὰ κατασβέσῃ ταύτην τὴν φλόγα κατ' αὐτὰς τὰς ἀρχὰς, ἔκ πρώτον μὲν μετεχειρίσθη δύναμιν ἐ βίαν, ἐδὲν δὲ κατορθώσας, ἔπαισεν ἐναντιόμενος αὐτοῖς φα- νερῶς· ἔκ προττοιόμενος, ὅτι ἠκολάθει εἰς τὸ ζήτημά- των ἐ ἐθαύμαζε τὸν καλὸν σκοπὸν των, ἐκήρυξε δημο- σία, ὅτι ἠγάπα νὰ ἦναι πάντοτε μετ' αὐτῶν, ἔκ συνε- βέλευσεν αὐτοῖς ἵνα ἐρωτήσωσι τὸν Κύρον διὰ πρέσβων ἐναντίον τίνος ἐπορεύοντο, διὰ νὰ γινώσκωσι τὸ πρακ- τέον, ἔκ διὰ ταύτης τῆς πανουργίας κατεπραῖνθησαν αἰ- σάσεις, ἔκ ἠσύχασαν αἱ καρδίαι των· ἐκλέχθη δὲ αὐ- τὸς μετ' ἄλλων τινῶν ἀξιωματικῶν πρέσβυς. Ὁ δὲ Κύρος μανθάνων παρὰ τῆ Κλεάρχου ἐντελῶς τὰ πάντα ἀπεκρίθη, ὅτι ἤρχετο ἐπὶ τὸν ἐχθρὸν Ἀβροκόμην, ὁ ὁποῖος ἦτον ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν δώδεκα σταθ- μὲς (1) μακράν. Οἱ Ἕλληνας ἀκέσαντες ταῦτα, ἐνόη- σαν μὲν, ὅτι ἤρχοντο κατὰ τῆ βασιλέως, ἀπεφάσισαν ὅμως νὰ προχωρήσωσι, ἔκ ἐζήτησαν· μόνον αὐξήσιν τῆ μιῶθῆ. Ὁ Κύρος ὑποχέθη νὰ δώσῃ εἰς πάντα στρατιώ- την ἀντὶ ἐνὸς δαρεικῆ ἐν ἔκ ἡμισυ τῆ μηνός· ἔκ διὰ νὰ

(1) Σταθμὸς δηλοῖ μίᾳς ἡμέρας ὁδὸν (κονάκι).

ἐλκύσῃ τὴν εὐνοίαν αὐτῶν περισσότερον, ὅτε ἔμαθεν, ὅτι δύο ταξίαρχοι (ὀφφικιάλοι) ἐλειποτάκτησαν, δὲν ἠθέλησεν, ὡς ἄλλοι παρεκίνυν, νὰ τὲς καταδιώξῃ καὶ νὰ τὲς θανατώσῃ, ἀλλ' εἶπεν, ὅτι δὲν ἠθελε νὰ πράξῃ τῆτο, ἵνα μὴ εἰπῶσι ποτὲ, ὅτι ἐβίασε τινὰ νὰ στρατεύσῃ, καὶ ἐπρόσβαξε νὰ σείλωσι κατόπιν αὐτῶν τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, τὰς ὁποίας ἀφῆκαν ὡς ἐνέχυρα. Τῆτο τὸ φρόνιμον καὶ γενναῖον ἔργον ἐνήργησε τόσον θαυμασίως εἰς τὰς καρδίας τῶν στρατιωτῶν, ὥστε αὐτοὶ οἱ πρότερον θέλοντες ν' ἀναχωρήσυν, ἐγέναν ἤδη οἱ προθυμώτατοι ὀπαδοί τε.

Προχωρῶν ἐν ὁ Κῦρος μὲ μεγάλην σπουδὴν, ἔμαθεν ἀπανταχόθεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν ἐμελέτα νὰ συνέλθῃ ἀμέσως εἰς μάχην, ἀλλ' ἐπρίσμεγεν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη τῆς Περσίας, ἕως ἔ συναχθῶσιν ὅλαι αἱ δυνάμεις τε, καὶ ἔκαμε πρὸς ἀντίστασιν εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Βαβυλῶνος τάφρον πέντε ὀργυιῶν τὸ πλάτος, τριῶν τὸ βάθος, καὶ δώδεκα παραπαγγῶν τὸ μῆκος, ἀπὸ τῆς Εὐφράτε ἕως τῆς τείχεος τῆς Μηδίας· μεταξὺ δὲ τῆς Εὐφράτε καὶ τῆς τάφρου ἀφῆκε στενὴν πάροδον ὡς εἴκοσι ποδῶν πλατεῖαν, τὴν ὁποίαν ὁ Κῦρος ἐπιθεωρήσας τὴν προηγμένην ἡμέραν, διέβη μὲ ὄλον τὸ σράτευμα. Ὁ βασιλεὺς ἠμέλησε νὰ ἐμποδίσῃ ταύτην τὴν διάβασιν, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ πλησιάζῃ πάντοτε περισσότερον πρὸς τὴν Βαβυλῶνα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπροχώρει ὁ Κῦρος εὐτάκτως, δὲς τῷ μὲν Κλεάρχῳ τὴν ἐξουσίαν τῆς δεξιῆς κέρατος τῆς Ἑλληνικῆς στρατεύματος, τῷ δὲ Μένωνι τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀριστερῆς, καὶ ἀναμένων πᾶσαν ὥραν τὴν μάχην, ἕως ὅτε τελευταῖον ἴδε πλησιάζον καὶ ἔτοιμον εἰς μάχην τὸ σράτευμα τῆς βασιλέως, συνισάμενον ἀπὸ ἐν μιλλιῦντων καὶ διακοσίων

χιλιάδας ἀνδρῶπων παρεκτός ἐξ χιλιάδων ἐπιλέκτων ἵππέων.

Ὁ τότες, ὅτε ἐγένετο ἡ μάχη, ὠνομάζετο Κένναξα, ὡς 25 μίλια (500 σάδια) μακρὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλωνος. Ὁ Κῦρος ἀναβάς ἐφ' ἵππου μὲ τὸ παλτὸν (ἀκόντιον) εἰς τὴν χεῖρα, παρήγγειλεν εἰς ἕλας τὰς στρατιώτας νὰ ὀπλιθῶσι καὶ νὰ προχωρῶσιν εὐτάκτως. Ἐν τέτοις, ἤγγιζεν ὁ Ἀρταξέρξης κατ' ὀλίγον ἐν εὐταξίᾳ, διοικῶν τὸ στρατεῦμα χωρὶς παραχῆς καὶ συγχύσιως. Αὕτη ἡ εὐταξία ἐξέστησεν ὑπερβαλλόντως τὰς Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἤλπιζον νὰ ἴδωσι μεγάλην ἀταξίαν καὶ παραχῆν εἰς τόσον πολυάριθμον στρατεῦμα, καὶ ν' ἀκέσῃσι βαρβαρικὰς φωνὰς, καθὼς προεῖπεν ὁ Κῦρος.

Ὅτε δὲ τὰ δύο στρατεύματα ἤγγισαν ὡς τρία ἢ τέσσαρα σάδια (400-500 βήματα), τότε οἱ Ἕλληνες παιανίζοντες περιεπάτην κατ' ἀρχὰς ἀργῶς καὶ μετὰ σιωπῆς· πλησιάσαντες δὲ εἰς τὸν ἐχθρὸν, ἐβόησαν μεγαλοφώνως κτυπῶντες τὰ δόρατα ἐπὶ τὰς ἀσπίδας, διὰ νὰ φοβίσωσι τὰς ἵππους, καὶ παραθάρρύνοντες ἀλλήλους, ὥρμησαν πανθενεῖ εἰς τὰς βαρβάρους, οἱ ὅποιοι δὲν ὑπέμειναν τὴν προσβολὴν, ἀλλ' ἐφυγον ὅλοι πλην τῆ Τισσαφέρους, ὁ ὅποιος ἔμεινε ἀκίνητος μὲ ὀλίγον μέρος τῆ στρατεύματος. Ὁ Κῦρος ἰδὼν, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸν ἐχθρὸν, ἔχαιρε καὶ ἐπροσκυνεῖτο ἤδη ὡς βασιλεὺς ἀπὸ τῆς περὶ αὐτόν· ἀλλ' αὐτὸς δὲν παρεδέθη εἰς ματαίαν χαρὰν, ἕτε ἐνόμιζεν εἶτι τὸν ἑαυτὸν τε νικητὴν· καὶ ἰδὼν, ὅτι ὁ Ἀρταξέρξης ἠγωνίζετο μὲ τὸ δεξιὸν κέρασ νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τὸ πλευρὸν, κινεῖται εὐθέως κατ' αὐτὸ μὲ τὰς ἑξακοσίαις ἵππέας, φονεύει τῇ ἑαυτῆ χειρὶ τὸν Ἀρταγέρσην, τὸν στρατηγὸν τῆς βασιλικῆς φρουρᾶς, ἡ ὁποία συνίστατο ἀπὸ

τὸ 6,000 ἵππεῖς, καὶ τὸς τρεῖς εἰς φυγὴν· βλέπων δὲ τὸν ἀδελφόν τε, ἐβόησε μὲ ὄμματα σπινθηροβολῆντα δι' ὄργην, ὁρῶ γὼν ἄνδρα! καὶ εὐθέως τρέχει ἐναντίον τε συνοδευόμενος μόνον ἀπὸ τὸς πρώτες ἀξιωματικὰς, ἐπειδὴ οἱ στρατιῶται διώκοντες τὸς φεύγοντας ἐχωρίσθησαν, τὸ ὅποιον ἦτο μέγα σφάλμα. Τότε ἡ μάχη ἐγένετο τρόπον τινὰ μονομαχία μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν, Ἀρταξέρξης καὶ Κύρου, οἱ ὅποιοι ὡς λυσσῶντες ἐζήτην, καθὼς ποτε ὁ Ἑρτεοκλῆς καὶ Πολυνεΐκης, γὰρ χῶσθι καθεὶς τὸ ξίφος εἰς τὴν καρδίαν τῆ ἀντιζήλου, καὶ διὰ τῆ θανάτου τῆ ἑτέρου ἡ ἀρκάση βεβαίως τὸ σκῆπτρον τῆς βασιλείας.

Ὁ Κύρος διασκορπίσας ἐκείνους, ὅσοι ἐμάχοντο ἔμπροσθεν τῆ Ἀρταξέρξης, φθάσει καὶ φονεύει τὸν ἵππον τε καὶ ῥίπτει τὸν βασιλέα κατὰ γῆς· ἕτος δὲ ἀναστὰς ἀνέβη ἄλλον ἵππον, καὶ ὁ Κύρος ὁρμᾷ καὶ τὸν πληγώνει ἐκ δευτέρου, καὶ ἐτοιμάζεται γὰρ καταφέρει καὶ τρίτην ἅμα δὲ καὶ ἑσχάτην, ὡς ἐνόμιζε, πληγὴν. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς, ὡς λέων πληγωμένος ἀπὸ τὸς κηνυγὰς, ὅσις ἐξαγριαίνεται περισσότερον ἀπὸ τὸν πόνον, ὁρμᾷ καὶ κεντίζει τὸν ἵππον τε θηριωδῶς ἐναντίον τῆ Κυρου, ὁ ὅποιος τρέχων κατὰ κεφαλῆς καὶ ἀπροφυλάκτως, ἐπέπεσεν εἰς τὸ μέσον πολλῶν δοράτων ῥιπτομένων σωρηδὸν κατ' αὐτῆ πανταχόθεν, καὶ ἐπληγώθη θανατηφόρως κατὰ τὴν ὠραν, ἐν ἣ οἱ λοιποὶ ἐτόξευον κατ' αὐτῆ, καὶ ἔπεσε νεκρὸς κατὰ γῆς, ἀποθανὼν κατ' ἄλλου μὲν ἐκ τῆς παρὰ τῆ βασιλείως πληγῆς, κατ' ἄλλου δὲ ἀπὸ τινος Κᾶρα στρατιώτην. Οἱ μεγαλύτεροι ἄρχοντες τῆς αὐλῆς τῆ Κυρου μὴ θέλοντες γὰρ ἐπιζήσωσιν εἰς τὸν θάνατον τοιοῦτε καλῆ βασιλείως, ἀπέθανον περὶ αὐτὸν, τὸ ὅποιον ὑπάρχει ἀπέδειξις σαφεσάτη, κα-

Θῶς λέγει ὁ Ξενοφῶν, ὅτι ὁ Κύρος ἐγίνωσκε νὰ ἐκλείγη τῆς φίλης, καὶ ἠγαπᾶτο ἐκ καρδίας ἀπ' αὐτῆς. Ὁ Ἀριαῖος, ὁ στρατηγὸς τῆ ἰππικῆ, ὅσις ἔπρεπε νὰ ἦναι ὁ πιστότατος τῆ Κυρὸς φίλος, ἔφυγε μὲ τὸ ἀρισερὸν κέραι, ὡς ἤκουσε τὸν θάνατόν τε.

Ὁ Ἀρταξέρξης ἐπρόσβαξε τὸν εὐνῆχον Μεσαβέτην νὰ κόψῃ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα τῆ ἀδελφῆ, καὶ ἐδίωξε τὸν ἐχθρὸν ἕως εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁ δὲ Ἀριαῖος δὲν ἐσάθη αὐτῆ, ἀλλὰ περάσας ἀνεχώρησεν εἰς τὸν τόπον, ὅπερ τὴν προλαβῆσαν ἡμέραν ἐστρατοπέδευσε τὸ στρατεύμα, ὡς τέσσαρα μίλια (παρασάγγας) μακρὰν τῆ στρατοπέδου. Ὁ Τισσαφέρνης μετὰ τὴν φθορὰν τῆ περισσοτέρου μέρος τῆς ἀρισερᾶς τε πτέρυγος, ἐκινήθη μετὰ τῆ λοιπῆ κατὰ τῶν Ἑλλήνων· καὶ πορευόμενος παρὰ τὸν ποταμὸν, ἐπέρασε διὰ τῆ ψιλῆ πεζῆ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἀνοιξαντες αὐτῷ τὸν δρόμον, ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτὸν διαβαίνοντα, χωρὶς ὕ ἀπολέσωσιν ἕδὲ ἕνα· ἠγείτο δὲ τῶν ψιλῶν ὁ Ἀμφιπολίτης Ἐπιφάνης, ὅσις ἐλογίζετο δόκιμος στρατηγός. Ὁ δὲ Τισσαφέρνης ὁρῶν τὴν ἀδυναμίαν τε, πρὸχώρει χωρὶς νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς μάχην ἕως εἰς τὸ στρατόπεδον τῆ Κυρὸς· καὶ ἐλθὼν, εὔρε τὸν βασιλέα διαρπάζοντα τῆτο, χωρὶς ὅμως ἕτος νὰ δυνηθῆ νὰ κυριεύσῃ τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι διέσωσαν ὅλα τὰ πράγματά των.

Οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀρταξέρξης ἀγνοῦντες τὰ ἀλλαχόσε συμβάντα ἐνόμιζον, ὅτι ἐνίκησαν κατὰ κράτος· οἱ μὲν Ἕλληνες, διότι ἔτρεψαν τὸν ἐχθρὸν εἰς φυγὴν καὶ τὸν ἐδίωκον, ὁ δὲ βασιλεὺς, διότι ἐφόνευσεν τὸν ἀδελφόν τε, καὶ τρέψας εἰς φυγὴν τὸ στρατεύματά τε, διήρπασεν τὸ στρατόπεδον. Ἀλλ' ἐντὸς ἐλίγη ἔμαθον καὶ

τὰ δύο μέρη τ' ἀληθές. Ὁ Τισσαφέρνης ἔλθων εἰς τὸ στρατόπεδον, εἶπε τῷ βασιλεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐφθειραν τὸ ἀρισερόν τε κέρας καὶ ἐδίωκον μὲ μεγάλην ὀρμήν· οἱ δ' Ἕλληνες ἔμαθον, ὅτι ὁ βασιλεὺς διώκων τὸ ἀρισερόν τε πλευρὸν τῆς Κύρου, ἐφθασεν ἕως εἰς τὸ στρατόπεδον. Μετὰ ταύτας τὰς εἰδήσεις, ὁ μὲν βασιλεὺς ἔβαλε πάλιν τὸ σφάτευμά τε εἰς τάξιν καὶ ἐπορεύετο ἐναντίον τῆς ἐχθρῆς, ὁ δὲ Κλέαρχος παυσάμενος διώκων τῆς Πέρσας, ἐκινήσθη εἰς βοήθειαν τῆς στρατοπέδου.

Μετ' ἐπολὺ εὐρέθησαν ἀμφοτέρωθεν τὰ στρατεύματα πρὸς ἀπλησίον. Οἱ Ἕλληνες συμπεραίνοντες ἐξ ἐνός κινήματος τῆς βασιλείας, ὅτι ἐμελέτῃ γὰρ τῆς πολέμου κατὰ τὸ ἀρισερόν, καὶ φοβόμενοι μὴ κυκλωθῶσιν ἀφ' ἑλτα τὰ μέρη, μετήλλαξαν τὴν τοποθεσίαν ἔχοντες ὀπίσθεν τὸν ποταμὸν, διὰ γὰρ μὴ τῆς προσβέβη ὁ ἐχθρὸς κατὰ γῶτων. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐννοήσας τῆτο, μετήλλαξε καὶ αὐτὸς τὸ σχῆμα τῆς μάχης, καὶ παρατάξας τὸ σφάτευμα κατὰ μέτωπον, ὤρμα ἐναντίον· οἱ δ' ὡς ἴδον αὐτὸν πλησιάζοντα, παιανίζοντες ἐπροχώρουν κατὰ τῆς ἐχθρῆς μὲ περισσοτέραν θερμότητα καμὰ πρότερον, καὶ κατεδίωξαν τῆς βαρβάρους εἰς κώμην τινὰ περὶ τῆς πρόποδας ἐνός λόφου, ἐπὶ τὸν ὁποῖον ἐσάστησαν οἱ ἵππεῖς. Ἐνταῦθα ἐφαίνετο τὸ βασιλικὸν σημεῖον τῆς βασιλείας, ἦτοί ὁ χρυσοῦς αἰετὸς μὲ ἀνατεταμένας πτέρυγας, εἰς τὴν κορυφὴν μιᾶς λόγχης. Ἐπειδὴ ἔν οἱ Ἕλληνες καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν, ἀφῆκαν καὶ τὸν λόφον οἱ ἵππεῖς, καὶ ἔφευγον δρομέως ὄχι ὄλοι ὁμοῦ, ἀλλὰ διακεκομμένως καὶ ἀτάκτως. Ὁ Κλέαρχος παραταξάμενος τῆς στρατιώτας εἰς τῆς πρόποδας τῆς λόφου, ἐξεῖλε τὸν Συρακέσιον Λύκιον καὶ ἄλλον τινὰ ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ ἐπρόσαξε γὰρ περιεργασθῶσι τὰ γινόμενα εἰς τὴν πεδιάδα.

δα· οἱ δὲ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἔφευγε κατὰ κράτος, καὶ ὅτι ὅλος ὁ στρατὸς κατεσκορπίσθη.

Ἐπειδὴ ἐσκόταζεν ἤδη, οἱ Ἕλληνες ἀφίντες κατὰ γῆς τὰ ὄπλα ἀνεπαύοντο, ἄκρως θαυμάζοντες, ὅτι δὲν ἐφαίνετο ἕδαμῆ ἕθ' ὁ Κῦρος, ἕτ' ἄλλοστις ἀπ' αὐτῆ· καὶ νομίζοντες, ὅτι ἦτοι ἐδίωκεν ἔτι τὸν ἐχθρὸν, ἢ ἐσπεύδαζε νὰ κυριεύσῃ ἐπιτήδειον τινὰ τόπον (διότι δὲν ἐγγίωσκον ἔτι τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν τῆ στρατεύματός τε), ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον· καὶ ἐλθόντες, εὔρον τὰ περισσότερα πράγματα τῶν διηρπασμένα ἑμῆ μὲ ὅλας τὰς τροφὰς καὶ τὰς τετρακοσίας ἀμάξας, φορτωμένας μὲ ἄλευρον καὶ οἶνον, τὰς ὁποίας ἔσυρεν ὁ Κῦρος πάντοτε κατόπιν τῆ στρατεύματος χάριν τῶν Ἑλλήνων ἐν καιρῷ ἀνάγκης, καὶ διενυκτέρευσαν, οἱ περισσότεροι ἄσιτοι, εἰς τὸ στρατόπεδον ἐλπίζοντες, ὅτι ὁ Κῦρος ἔζη καὶ ἐνίκα.

Τῇ δὲ ὑπεραία, μαθόντες οἱ Ἕλληνες τὸν θάνατον τῆ Κύρου, καὶ ὄντες εἰς ἀπορίαν, ἔσειλαν πρὸς τὸν Ἀριαίον, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν νικητὴν καὶ ἀρχισράτηγον τῶν βαρβάρων, προσφέροντες τὸ διάδημα ἀντὶ τῆ ἀποθανόντος Κύρου. Μετ' ἑ πολὺ δὲ ἔσειλε καὶ ὁ βασιλεὺς ὡς νικητῆς εἰς αὐτὸς προσάζων νὰ παραδώσῃ τὰ ὄπλα καὶ νὰ ἐπικαλεσῶσι τὸ ἔλεος αὐτῆ, καὶ παρισῶν, ὅτι ὄντες ἐν μέσῃ τῇ χώρᾳ καὶ περικυκλωμένοι ἀπ' ἀδιαβάτους ποταμὸς καὶ ἀναρίθμητα ἔθνη, δὲν ἐδύναντο νὰ φύγῃσι τὴν ὀργήν τε, καὶ ἦσαν ἠναγκασμένοι νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τὰ παρόντα πράγματα. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἕλληνες ἐμβλεύοντο περὶ τῆς ἀποκρίσεως, ὁ Πρόξενος ὁ Βοιωτὸς, εἰς τῶν Ἑλλήνων στρατηγῶν τῆ Κύρου, ἠρώτησε τὸς κήρυκας, τίνι λόγῳ ἐζήτει ὁ βασιλεὺς τὰ ὄπλα, εἰμὲν ὡς νικητῆς, εἰς τὴν δυνάμιν τε ἦτο νὰ τὰ

λάβη, εἰδὲ δι' ἄλλην αἰτίαν, τὶ ἔδιδεν ἀντ' αὐτῶν; Μετὰ τῆτον εἶπεν ὁ Ξενοφῶν, ὅτι δὲν ἀπέμεινεν αὐτοῖς ἄλλο τι ἀγαθόν, εἰμὴ τὰ ὄπλα καὶ ἡ ἐλευθερία, καὶ ὅτι δὲν ἠμπόρουν νὰ φυλίξωσι τὸ ἐν χωρὶς τῆ ἄλλῃ. Ὁ Κλέαρχος ἀπεκρίθη τὸ αὐτὸ λέγων, ὅτι εἰ μὲν ὁ βασιλεὺς ἠγάπα τὴν φιλιάντων, αὐτοὶ ἐδύναντο νὰ τῷ βοηθήσωσι καλλίτερον μὲ τὰ ὄπλα, παρὰ δίχως αὐτῶν· εἰδὲμὴ, τὰ ἐχρειάζοντο πρὸς ἀσφάλειαν. Τινὲς δὲ ἀπεκρίθησαν μετριώτερον λέγοντες, ὅτι καθὼς ἐδέλευσαν εἰς τὸν Κῦρον πισῶς, ἕτως ἤθελον δελεύσει καὶ εἰς τὸν Ἀρταξέρξην, εἰάν τὸς δεχθῆ, καὶ ἂν ἐμελλον νὰ κυριεύσωσι καὶ τὴν Αἴγυπτον. Τελευταῖον, συνεφωνήθη ἑκατέρωθεν νὰ μείνωσιν οἱ Ἕλληνες αὐτῷ, ἕπευ εὐρίσκοντο· εἰ δὲ καὶ προχωρήσων ἢ ἀναχωρήσων, νὰ εἶναι τῆτο πολέμῳ σημεῖον. Ἐκ τῆτου φαίνεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔδοσαν πλαγίαν ἀπόκρισιν, θέλοντες νὰ κρατῶσι τὸν βασιλέα εἰς ἀβεβαιότητα, καὶ νὰ κερδαίνωσι καιρόν.

Ἐν τέτοις, ἔλαβον οἱ Ἕλληνες τὴν ἀπόκρισιν τῆ Ἀρταξέρξῃ, ὅσις ἔλεγεν, ὅτι εὐρίσκοντο ἐν Περσίᾳ ἄλλοι πολλοὶ περιβλεπτότεροι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι δὲν ἤθελον ἀφήσει αὐτῷ τὸν θρόνον, καὶ ἔτι ἐμελέτα νὰ μισεύσωσι τὸ πρῶν πρὸς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι ἂν ἐμελέτων νὰ τὸν συνοδεύσωσιν, ἄς ἔλθωσι διὰ νυκτὸς εἰς τὸ στρατόπεδον· τὸ ὁποῖον καὶ πάντες ἔπραξαν πλὴν τῆ Θρακὸς Μιλτοκίθου, ὁ ὁποῖος ὑπετάγη εἰς τὸν βασιλέα μὲ 300 πεζοὺς καὶ 40 ἵππεῖς. Οἱ δὲ λοιποὶ Ἕλληνες ἐνωθέντες μετὰ τῆ Ἀρταξέρξῃ, ἐκινήθησαν ἅμα ἡμέρα, καὶ περιπατήσαντες ἕως ἑσπέρας ἴδον ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα χωρία, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐδίωκεν αὐτῆς. Τότε Κλέαρχος, ὁ νῦν ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων, παραγγείλας εἰς τὸς

πειθῆ δὲ οἱ βάρβαροι ἐσρατοπέδευον καθ' ὁδὸν ὡς ἐν μίλιον μακρὰν τῶν Ἑλλήνων, γέτο κρέξένησε δυσπισίας καὶ ὑποψίας· τέλος δὲ, μετὰ πενήκοντα ἡμέρας ἔφθασαν εἰς τὰς ὄχθας τῆς ποταμῆς Ζαβάτε, ὅπερ Σέλων ὁ Κλέαρχος νὰ ἐμπρόσθη νὰ κατανήσῃ τὸ πρᾶγμα εἰς φανεράν ἔχθραν, συνδιειλέχθη μετὰ τῆς Τισσαφέρνης· τὸ δὲ τέλος τέτυκ' ὅτι τινὲς ἀξιωματικοὶ τῆς Κλεάρχου ἐσπειρον ζιζάνια καὶ εἰς τὰ δύο μέρη, καὶ διὰ τῆτο ἔπρεπον νὰ παρρησιασθῶσιν ὅλοι εἰς τὸν Τισσαφέρνη, διὰ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἐνόχην. Ὅθεν ἀπεφασίωθη νὰ γένη ἐκεῖ σύναξις ὅλων τῶν ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ ἐξετασθῶσι καὶ νὰ παιδευθῶσιν οἱ παραβάται τῆς καθήκοντος αὐτῶν καὶ οἱ παραχοποιοὶ τῶν δύο στρατευμάτων· μάλιστα δὲ ὁ Μένων, ὁ ὁποῖος ὑπώπτευετο καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη, διωρίσθη μετὰ τῶν λοιπῶν. Μετὰ ταύτην τὴν ὀλεσθίαν ἀπόφασιν, οἱ πέντε στρατηγοὶ, δηλαδὴ Κλέαρχος ὁ Λάκων, Μένων ὁ Θετταλὸς, Πρόξενος ὁ Βοιωτὸς, Ἀργίας ὁ Ἀρκάς, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοὺς, συνεισῆλθον τὴν ἐπαύριον εἰς τὴν πηγὴν τῆς Περσικῆς στρατηγῆς, καὶ μετ' ἔτι πολὺ ἀπὸ τῆς δοθέντος σημείου συνελύφθησαν, καὶ οἱ μὲν ὀπαδοῖτων ἐφονεύθησαν, αὐτοὶ δὲ σκαλέντες πρὸς τὸν βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς ἐνώπιόν τε.

Οἱ Ἕλληνες μαθόντες τὸν φόνον τῶν στρατηγῶν, ἦσαν εἰς μεγάλην λύπην καὶ ἀπορίαν, ἐνδυμέμενοι, ὅτι ἀπείχον ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος ὑπὲρ τὰ μύρια σάδια (2000 μίλια), καὶ ἦσαν περικυκλωμένοι ἀπὸ μεγάλης ποταμῆς, ἀπεράντης ἐρήμης, καὶ ἀπὸ πολλὰ πολέμια ἔθνη, καὶ δίχα τροφῶν. Ἐν ταύτῃ τῇ γενικῇ θλίψει δὲν ἐφρόντιζον ἔτε νὰ φάγωσιν ἔτε ν' ἀναπαυθῶσιν· ὅλοι ἐσρεψαν τὰ ὄμματα πρὸς τὸν Ξενοφῶντα, νέον τινὰ Ἀ-